

Rostysław Kramar

Uniwersytet Warszawski

Percepcja idei *russkovo mira* na Ukrainie

The perception of idea “Russian world” in Ukraine

Abstract: The paper deals with the idea of the reception of the Russian world in Ukraine. Shows the perception of this idea in different circles of Ukrainian society.

Keywords: Ukraine, Russian, “russkovo mir”

Słowa kluczowe: Ukraina, Rosja, “Russian world”

Na Ukrainie nie ma zgody co do tłumaczenia z rosyjskiego na ukraiński pojęcia *pyckuuĭ mir*. Równolegle funkcjonują terminy *ruskijj swit* (ruski świat), transliteracja fonetyczna z rosyjskiego *russkij mir* oraz przekład *rosijskijj swit* który sugeruje, że rdzeniem tego konceptu jest język rosyjski.

W swoim artykule posługuje się terminem *russkij mir*, który obecnie najczęściej jest wykorzystywany przez uczestników ukraińskiej dyskusji na temat tego konceptu. Właśnie takiego terminu (transliteracji z rosyjskiego) używa pierwsze w Polsce Centrum Rosyjskie (działające przy Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie), które współpracuje z rosyjską Fundacją Russkij Mir. Na stronie Centrum można przeczytać: „Russkij Mir” oznacza nie tylko rosyjski świat, ale także cały obszar oddziaływania rosyjskiej kultury. Centra „Russkij Mir” powstają w świecie na wzór ośrodków propagujących od wielu lat swoje języki: angielski – British Council, francuski – Instytut Francuski, niemiecki – Instytut Goethego”¹.

Aktywne dyskusje na temat przynależności bądź nie Ukrainy do tak zwanego *russkovo mira* (czyli ruskiego świata), rozpoczęły się nad Dnieprem w ciągu ostatnich kilku lat, szczególnie po 2010 r., czyli w okresie częstych wizyt na Ukrainie głowy Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego patriarchy Cyryla. Podczas wizytacji podległych mu diecezji Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego (Patriarchatu Moskiewskiego), niejednokrotnie podkreślał przynależność Ukraińców do „ruskiej” wspólnoty, do *russkovo mira*. To wywołało na Ukrainie różnorodne reakcje – od całkowitej akceptacji – do oskarżania moskiewskiego patriarchy o działalność antyukraińską. Dyskusje na ten temat odbywają się na różnych szczeblach, w różnych formach, w rozmaitych środowiskach. Biorą w nich udział politycy i politolodzy, pisarze i działacze społeczni, dziennikarze i duchowieństwo. Coraz częściej temat *russkovo mira* wykracza poza salony intelektualistów i politycznych

---

¹ Centrum Języka Rosyjskiego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie rozszerza swoją działalność. <http://www.ruscentr-krakow.pl/index.php/component/content/article/1-stronaglowna/2-centrum-jezyka-rosyjskiego-universytetu-pedagogicznego-im-komisji-edukacji-narodowej-w-krakowie-rozszerza-swoj-dzialalno> [dostęp 14.10.2012]

elit, stając się przedmiotem debat szerszych mas społeczeństwa ukraińskiego. Uwidoczniło to się podczas kampanii wyborczej do parlamentu ukraińskiego w październiku 2012 r.

Russkij Mir i *russkij mir* – fundacja i koncepcja

Zanim przedstawię krótki zarys percepcji idei *russkowo mira* na Ukrainie, proponuję przyjrzeć się genezie samego tego pojęcia, które w szerokim obiegu zaistniało kilka lat temu. W r. 2007 w Federacji Rosyjskiej obchodzono Rok Języka Rosyjskiego. Ówczesny rosyjski prezydent Włodzimierz Putin zwrócił się z tej okazji z listem do Zgromadzenia Federalnego, w którym mówił o *russkim mirze*. Między innymi powiedział:

Nasz kraj historycznie ukształtował się jako sojusz wielu narodów i kultur. Fundamentem narodu rosyjskiego zawsze była idea wspólnego świata – wspólnego dla ludzi różnych narodowości i konfesji. Ten rok, Rok Języka Rosyjskiego, jest powodem, dla którego warto jeszcze raz wspomnieć o tym, że rosyjski – to język historycznej jedności narodów, język naprawdę międzynarodowej komunikacji. On nie tylko chroni całą warstwę osiągnięć na prawdziwym światowym poziomie, ale jest żywą przestrzenią wielomilionowego *russkowo mira*, który jest – oczywiście – znacznie szerszy niż sama Rosja².

250

W tymże 2007 r. Włodzimierz specjalnym dekretem powołał do życia Fundację Russkij Mir. Jej oficjalnym zadaniem jest popularyzacja języka rosyjskiego w Rosji oraz za jej granicami. Na stanowisko dyrektora wykonawczego fundacji Putin powołał historyka i politologa Wiaczesława Nikonowa (obecnie prezes zarządu fundacji), który jest wnukiem i jednocześnie biografem Wiaczesława Mołotowa – ministra spraw zagranicznych ZSRR w r. 1939, który razem z Ribbentropem podpisał sowiecko-niemiecki pakt o nieagresji. Wśród członków zarządu oraz rady opiekuńczej – oprócz wykładowców i uczonych – są przedstawiciele Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego, administracji prezydenta, sekretariatu generalnego MSZ Federacji Rosyjskiej, sekretarze generalni wiodących rosyjskich koncernów mediowych (BІTPK oraz ИТАР-ТАСС). W zarządzie fundacji zasiada m.in. Siergiej Ławrow, Minister Spraw Zagranicznych FR, a także Nikita Michalkow, reżyser i doradca Putina.

Jak powiedział jeden z ideologów koncepcji *russkowo mira* Walerij Tiszkow, dane pojęcie jest bezspornie metaforą. Metafora, która wymaga wytłumaczenia³. Zatem przyjrzyjmy się temu, jak tę metaforę tłumaczą propagandziści idei *russkowo mira*. Na stronie Fundacji przeczytać możemy taką oto definicję:

² Президент России В.В.Путин выступил с ежегодным Посланием Федеральному Собранию РФ. <http://www.rsl.ru/ru/news/n276/> [dostęp 14.10.2012]

³ Вaлeрiй Тiшкoв. Рyсский мир: смысл и стратегия, „Стратегия России”, 2007, №7 http://sr.fondedin.ru/new/fullnews_arch_to.php?subaction=showfull&id=1185274651&archive=1185275035&start_from=&ucat=14& [dostęp 14.10.2012]

Russkij mir – to nie tylko Rosjanie, nie tylko nasi rodacy za granicą, emigranci, pochodzący z Rosji i ich potomkowie. To także obcokrajowcy władający językiem rosyjskim, uczący się, nauczający, wszyscy ci, którzy szczerze interesują się Rosją, którzy martwią się jej przyszłością⁴.

Walerij Tiszkow podkreśla, że atrakcyjna koncepcja *russkowo mira* pojawiła się w rosyjskim politycznym i naukowym języku niedawno, aczkolwiek sama w sobie nie jest nowa. Według niego chodzi o fenomen diaspory rosyjskiej, który aktualizował się wraz z nastaniem liberalizacji gorbaczowskiej i otwarciem Rosji na świat zewnętrzny. Kwestia diaspory rosyjskiej nabrała dramatycznego wydźwięku po rozpadzie ZSRR, kiedy na skutek zmian granic pojawiła się nowa diaspora rosyjska. Zatem mówiąc o elementach, które konstruuja *russkij mir*, Tiszkow – po języku rosyjskim – wymienia rosyjskojęzyczną, rosyjską lub sowiecką kulturę wraz z pamięcią historyczną.

Język rosyjski, rosyjskojęzyczna kultura oraz deklarowanie zainteresowania Ojczyzną są charakterystycznymi cechami przynależności do *russkowo mira*⁵

– podkreśla Walerij Tiszkow⁵.

Z kolei dyrektor wykonawczy Fundacji Russkij Mir Wiaczesław Nikonow, we wstępie do czasopisma „Стратегии России” („Strategie Rosji”), na pytanie, czym jest *russkij mir*, odpowiada:

To trudno ująć... Jest to sposób odczuwania tożsamości, która przejawia się w jedności rosyjskiego języka, rosyjskiej kultury, Rosyjskiej cerkwi prawosławnej. Do tego świata należą także ci ludzie, którzy wyjechali do różnych krajów, w różnych okresach historycznych, ale zachowali znajomość języka i przywiązanie do Rosji. Otóż właśnie język rosyjski i rosyjskojęzyczna kultura, zainteresowanie Rosją – a wcale nie etniczność – charakteryzują przynależność do rosyjskiego świata. Wielkorosini zawsze byli mniejszością i w Imperium Rosyjskim, i w Związku Radzieckim, i – oczywiście – będą mniejszością w *russkim mirze*. (...) Rosja, *russkij mir* powinni być nie tyle wspomnieniem o przeszłości ile marzeniem o przyszłości. Marzeniem o przyszłości wielkiego narodu, wielkiego świata, żyjącego w pokoju z samym sobą i z pozostałym światem, głoszącego prawdę, wolność, sprawiedliwość, równoprawność, godność⁶.

Według Nikonowa *russkij mir* to jeden z „nowych sensów”, który sprzyja scementowaniu ulegającego globalizacji ruskiego społeczeństwa. Mówiąc o tym, że język rosyjski jest piątym językiem na planecie pod względem rozpowszechnienia, Nikonow twierdzi, że trzeba zrobić wszystko, by taki stan co najmniej zachować:

żeby *russkij mir* stawał się społecznością globalną. Można nawet powiedzieć – społecznością sieciową, postmodernistyczną, która odpowiada nie tradycjom XVIII–XIX stuleci, lecz wy-

---

⁴ Фонд Русский Мир. Информационный портал. О фонде. <http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/fund/about> [dostęp 14.10.2012]

⁵ В. ТИШКОВ. Русский мир: смысла и стратегии, op. cit.

⁶ В. НИКОНОВ, Слово главного редактора, „Стратегии России”, 2007, №7 http://sr.fondedin.ru/new/fullnews_arch.php?archive=1185275035&subaction=list-archive& [dostęp 14.10.2012]

zwaniom XXI stulecia, możliwościom społeczeństwa postindustrialnego z jego potencjałem tworzenia ogromnych sieci kontaktów⁷.

Piotr Szczedrowicki, polittechnolog, doradca Ministra Edukacji i Nauki Federacji Rosyjskiej w artykule „Russkij mir i ruska transnarodowość” („Русский мир и транснациональное русское”) interpretuje *rusckij mir* jako projekt innowacyjny, u podstaw którego leży język rosyjski:

Uznanie istnienia *rusckowo mira* pozwoli nam mówić o ruskim kapitale, który stanowi sumę kulturowych, intelektualnych, ludzkich, organizacyjnych potencjałów, realizujących się w komunikacyjnych reśursach języka rosyjskiego. Energia woli różnych etniczno-kulturowych grup, myślących i mówiących po rosyjsku, pozwala aktualizować te potencjaly i wykorzystać je dla tworzenia obrazów przyszłości...⁸.

Koncepcja *rusckowo mira* jest spokrewniona z popularną w XIX stuleciu ideologią panslawizmu. Do takiego wniosku dochodzi rosyjski politolog Władysław Gulewicz, autor artykułu na temat tzw. ukraiństwa i jego stosunku do *rusckowo mira*⁹. Według Gulewicza narody słowiańskie od XIX wieku do dziś nie potrafią stać się samodzielną kategorią geopolityczną, ponieważ słowiański świat dzieli wewnętrzne sprzeczki. Zamiast skupić się wokół Rosji jako konsolidującego jądra słowiańskiego świata, w XIX wieku część słowiańskich ludów związała swoje nadzieje na zjednoczenie Słowian z Austro-Węgrami, zamieniając tym samym panslawizm na tak zwany austrosławizm. Gulewicz jest przekonany, że austrosławizm stał się alternatywną ideologią zachodnich Słowian, przeciwstawną tendencjom rusofilskim. Obecnie – twierdzi on – nastąpiła zmiana: w miejscu austrosławizmu pojawił się amerykanosławizm. Ale w jego orbitę trafiły już nie tylko zachodni Słowianie lecz i prawosławna Ukraina i Białoruś. Odrębność Ukrainy od Rosji i Białorusi w życiu politycznym, kulturowym i gospodarczym Gulewicz nazwał ukraiństwem. Według niego ukraiństwo to „najbardziej szkodliwa ideologiczna iniekcja” amerykanosławizmu w cialo *rusckowo mira*:

Ukraiństwo pracuje na biegun siły, który znajduje się za oceanem, osłabia idee panslawistyczne bezpośrednio u granic Rosji i Białorusi⁷.

Poza Rosją Słowianie nie mają innego bieguna siły – przestrzega Gulewicz – w oparciu o który mogliby zmienić swój geopolityczny los.

Cyryl, Patriarcha Moskiewski i Wszechrusi, występując na otwarciu III zjazdu Roskowo Mira w Moskwie (3 listopada 2009 – w Dniu Narodowej Jedności) zaproponował wprowadzenie nowego terminu – „państwo *rusckowo mira*”. Powinien on

⁷ „Культурные доминанты Русского мира”. Стенограмма заседания круглого стола. <http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/analytics/tables/news0003.html> [dostęp 14.10.2012]

⁸ П. Шедровицкий. Русский мир и транснациональное русское. <http://shh.neolain.lv/seminar14/vtor.alm.chedrov.htm> [dostęp 14.10.2012]

⁹ В. Гудевич. Украинство – наиболее вредоносная идеологическая инъекция американославизма в тело Русского мира. http://www.odnako.org/blogs/show_12504/ [dostęp 14.10.2012]

oznaczać przynależność do wspólnoty krajów zjednoczonych ruską kulturą. Patriarcha m. in. powiedział:

Pojęcie „państwo *ruskowo mira*” można wprowadzić w obieg. Oznaczałoby ono, że kraj zalicza siebie do ruskiego świata, jeżeli język rosyjski wykorzystuje się w nim jako język komunikacji między narodowościami, rozwija się ruska kultura, zachowuje się ogólnohistoryczną pamięć¹⁰.

Patriarcha przypomniał, że wcześniej kulturowa przestrzeń *ruskowo mira* podtrzymywana była wspólnymi granicami państwowymi. Dzisiaj wspólny areal geograficzny jest zrujnowany. Jednak narodom państw, mieszkającym na przestrzeni historycznej Rusi trzeba „uświadamić swoją wspólną cywilizacyjną przynależność i odbierać *ruskiej mir* jako swój wspólny ponadnarodowy projekt”. Proponując wprowadzić w obieg określenie „państwo *ruskowo mira*” Patriarcha twierdzi, że nie ma w tym nic nowego. Istnieje przecież Brytyjska Wspólnota Narodów, jak również wspólnoty francuskojęzycznych czy portugalskojęzycznych państw. Rok później 3 listopada 2010 r. Patriarcha Cyryl występując na IV zjeździe *Ruskowo Mira* mówił o swoim gorącym pragnieniu, by wszystkie kraje związane z ruską cywilizacją, traktowały swoją przynależność do wspólnego systemu wartości nie jako zagrożenie swojej niezależności, tylko jako bezcenny resurs w świecie globalnym: „Przebudzenie świadomości cywilizacyjnej w ramach historycznej Rusi dzisiaj jest jednym z najważniejszych zadań. Przede wszystkim stoi ono przed tymi krajami, które początki historii swoich narodów widzą w Rusi, czyli jest to zadanie dla Białorusi, Rosji i Ukrainy. W swoim czasie, na skutek znanych uwarunkowań historycznych, rola Kijowa w cywilizacyjnym kształtowaniu świata *ruskowo mira* zmniejszyła się. Na długie stulecia centrum Rusi przeniosło się na północ. Teraz uwarunkowania historyczne sprzyjają temu, żeby Kijów znów stał się jednym z najważniejszych politycznych i społecznych centrów *ruskowo mira*. Ta rola nie powinna być mniejsza niż rola Moskwy, dlatego że to Kijów jest kolebką ruskiej cywilizacji. Wg słów dawnego kronikopisarza

[...] matką grodów ruskich. Ukraina i dziś i w przyszłości może przysłużyć się spełnieniu Bożego planu wobec Rusi. Przy tym Ukraina nie powinna i nie musi być prowadzona, nie musi być młodszym partnerem w tej historycznej sprawie. Jej powołanie to być odpowiedzialną spadkobierczynią Rusi i tworzyć *ruskiej mir* na równych z innymi jego spadkobiercami¹¹.

Tezy ogłoszone podczas zjazdów Fundacji *Russkij Mir* Patriarcha Cyryl niejednokrotnie powtarzał podczas swoich wizyt na Ukrainie. W jednym z wywiadów dla mediów ukraińskich podkreślał: „*Russkij Mir* nie oznacza „rosyjski”. Tym bardziej nie jest to świat Federacji Rosyjskiej. To ten sam świat, który wyszedł ze wspólnej kąpieli – kąpieli kijowskiego chrztu. To ten sam świat, który istnieje na

¹⁰ Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html> [dostęp 14.10.2012]

¹¹ Святейший Патриарх Кирилл выступил на открытии IV Ассамблеи Русского мира. <http://www.patriarchia.ru/db/text/1310928.html> [dostęp 14.10.2012]

poziomie wiary, intelektu, duchowości oraz kultury. Od tego, że ktoś ten świat neguje nic się nie zmienia: ten świat istnieje, jest realnością obiektywną¹².

Ksiądz Filipp (Riabych), przedstawiciel Moskiewskiego Patriarchatu przy Radzie Europy, uściśla, że w dyskusjach na temat *ruskowo mira*, cerkwi często przypisywane są idee, których ona nie wymyślała ani nie podtrzymuje. I tak z jakiegoś powodu – twierdzi Riabych – w różnych publikacjach uporczywie powtarza się, że zdaniem Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego *ruskiej mir* – to Rosja i diaspora rosyjska.

Jednak w swoich wystąpieniach, – tłumaczy Riabych – Patriarcha Cyryl zawsze mówi o *ruskim mirze* jako wspólnocie cywilizacyjnej, która ma kilka równoprawnych centrów. Przy tym pojęcie „ruski” wiąże się nie ze współczesną narodowością rosyjską, ale z jej źródłami, które są wspólne i dla innych narodowości – Białorusinów i Ukraińców – czyli z duchowo-kulturową spuścizną Rusi. Zatem, dziś *ruskiej mir* – to nie państwo, lecz wspólnota ludzi i narodów, którzy uważają, że ta spuścizna ma wielkie znaczenie dla ich identyfikacji¹³.

Jak widać konsekwentnie podkreśla się rolę języka rosyjskiego jako spoiwa różnorodnej etnicznie wspólnoty, która ma sentymentalne związki z Rosją lub ZSRR. Jednocześnie silny akcent kładzie się na wspólne „ruskie” korzenie trzech krajów – Rosji, Ukrainy, Białorusi. Użycie dawnego etnonimu Ukraińców i Białorusinów – Ruś, Ruscy, Rusini – wykorzystywane jest jako ważny argument na korzyść istnienia obiektywnej rzeczywistości – *ruskowo mira* (Ruskiego Świata), niezależnie od czyjejkolwiek woli czy upodobań.

Na Ukrainie głównym partnerem Fundacji Russkij Mir jest Wszzechukraińska Koordynacyjna Rada Organizacji Rosyjskich Współobywateli. Należy do niej ok. 100 organizacji pozarządowych z różnych regionów Ukrainy, które zajmują się promocją kultury rosyjskiej (stowarzyszenia nauczycieli języka rosyjskiego, centra rosyjskiej kultury, młodzieżowe organizacje etc.). Prezesem tej Koordynacyjnej Rady jest Wadym Kolesniczenko, jeden z czołowych polityków rządzącej obecnie na Ukrainie siły politycznej „Partii Regionów”, wiceszef jej klubu parlamentarnego (jest również prezesem Wszzechukraińskiej Organizacji „Rosyjskojęzyczna Ukraina” oraz współprzewodniczącym „Międzynarodowego Frontu Antyfaszystowskiego”). Wśród zadań Wszzechukraińskiej Koordynacyjnej Rady Organizacji Rosyjskich Współobywateli m. in. są

zachowanie i rozwój rosyjskiego języka i kultury, innych wartości *ruskowo mira*, zaspokojenie duchowych, kulturowych, oświatowych, twórczych i językowych potrzeb rosyjskich, rosyjskojęzycznych, rosyjsko-kulturowych mieszkańców państwa ukraińskiego¹⁴.

¹² Інтерв'ю Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Кирила українським тележурналістам. <http://www.patriarchia.ru/ua/db/text/1223637.html> [dostęp 14.10.2012]

¹³ Игумен Филипп (Рябых): С чего начинается Русский мир, а с чего Римский? (РПЦ). <http://religions.unian.net/ukr/detail/6155> [dostęp 14.10.2012]

¹⁴ Единое Положение о Координационных Советах организаций российских соотечественников. <http://vksors.org.ua/polozhenie> [dostęp 14.10.2012].

Idea *ruskowo mira* jest reprezentowana na Ukrainie nie tylko przez organizacje pozarządowe, lecz i przez polityczną siłę. W swoim programie ukraińska partia polityczna Russkij Blok Ukrainy podkreśla, że jej strategicznym priorytetem jest zbliżenie z bratnimi państwami, z którymi mamy wspólną tradycję, kulturę, duchowość, i jeden kraj, ciągnący się od Karpat po Kamczatkę, od Krymu do półwyspu Kolskiego”. „Jesteśmy nierozzerwalną, sprawdzoną przez wieki jednością narodów słowiańskich, – czytamy w programowym dokumencie partii. – Poza jednością z Rosją – nie ma przyszłości!¹⁵

Boska sprawa?

Co o koncepcji *ruskowo mira* mówią jej zwolennicy na Ukrainie? Jednym z często omawianych dokumentów powstałych w środowiskach promujących *ruskij mir* nad Dnieprem stał się „Manifest” Politycznego Klubu Alternatywa, podpisany przez 14 aktywistów rosyjskich organizacji oraz publicystów kilku dużych rosyjskojęzycznych czasopism. Podpisani pod manifestem stawiają sobie za zadanie wesprzeć idee *ruskowo mira*, która ich zdaniem jest nieobiektywnie nświetlana na Ukrainie. Według autorów „Manifestu” Ukraina jest częścią „historycznej Rusi”:

Ukraina należąca do *ruskowo mira*, – podkreślają – to alternatywa dla „ukraińskiej” i „europejskiej” Ukrainy”. Jedynie jako „integralna część *ruskowo mira* będzie ona mogła zachować na swoim terytorium swoją państwowość w tym czy innym kształcie¹⁶.

255

Duchowym liderem środowisk propagujących idee *ruskowo mira* na Ukrainie jest metropolita Odeski i Izmailski Agafangel Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego. Konsekwentnie popiera on tezy wygłaszane przez Patriarchę Moskiewskiego Cyryla, którego uważa za „prawdziwego lidera, jednoczącego sztucznie rozdarte politycznymi granicami narody niepodzielnej Świętej Rusi”. Według Agafangela, Patriarcha Cyryl całemu światowi uzasadnił „niepodważalną i wspaniałą” koncepcje zjednoczonego *ruskowo mira*. Symptomatyczna jest teza metropolity Odeskiego o kanonicznym terytorium Patriarchatu Moskiewskiego. Twierdzi on, iż kanonicznym terytorium Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego od czasów chrztu Rusi jest terytorium „Świętej Rusi, *ruskowo mira*”, rdzeniem którego są Rosja, Ukraina, Białoruś oraz Moldawia¹⁷. Politykiem, który według Agafangela jest w stanie wznowić sprawiedliwość historyczną, a co więcej – spełnić boską wolę, czyli zrealizować projekt reintegracji byłych krajów ZSRR tak zwanej Świętej Rusi, jest Włodzimierz Putin. Podkreśla on,

¹⁵ Передвиборна програма партії „Руський Блок”. <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=268604> [dostęp 14.10.2012]

¹⁶ Манифест (Политический клуб „Альтернатива”). <http://www.politforums.ru/ukraine/1319540018.html> [dostęp 14.10.2012]

¹⁷ Владимир Мельник. О расколе и богословии... митрополита Агафангела. <http://www.religion.in.ua/main/daycomment/2615-o-raskole-i-bogoslovii-mitropolita-agafangela.html> [dostęp 14.10.2012]

że ruscy ludzie, którzy wbrew swojej woli znaleźli się poza granicami państwa rosyjskiego (na terenach krajów WPN), swoje nadzieje na

przywrócenie historycznej sprawiedliwości, na nową integrację, która będzie się opierała na tysiącletniej Bogiem zapowiadanej jedności Świętej Rusi” wiąże tylko z Putinem¹⁸.

Czy poglądy wygłaszane przez Metropolitę odeskiego znajdują odzew wśród mieszkańców Odessy? Niezależny odeski portal <http://hrabro.com> analizując działalność odeskiego metropolity w zakresie popularyzacji koncepcji *ruskowo mira* twierdzi, że o ile przed kilkoma laty Odessa była placówką eksperymentalną dla realizacji wpływów rosyjskich na Ukrainie, to teraz – za sprawą ogromnego wysiłku metropolity – stała się prawie forpoczta tych wpływów¹⁹. Portal wylicza przedsięwzięcia wspierane przez metropolitę, celem których było pojawienie się w Odessie wielu symboli Imperium Rosyjskiego (jak na przykład Kolumny Cara Aleksandra).

Teza o tym, że jedność wschodniosłowiańskich krajów wynika z logiki nie tyle ludzkiej, co boskiej, znalazła odzew w środowiskach świeckich popularyzatorów koncepcji *ruskowo mira* na Ukrainie. Jeden z nich, publicysta Aleksandr Czalenko (pozycjonujący się jako intelektualista z Doniecka), sugeruje mesjanistyczną rolę krajów *ruskowo mira* we współczesnym świecie. Twierdzi, że Bóg ma jakiś szczególny plan odnośnie Ukrainy. Píše:

Ukraina jak i Rosja z Białorusią, to nieodłączna część Świętej Rusi. U Pana Boga jest jakiś szczególny plan dla tego terytorium, które dzisiaj nazywają Ukrainą. Jest to taki Boży poligon, na którym Bóg prowadzi próby. Na skutek Boskich eksperymentów powinniśmy zrozumieć coś o sobie, o nas, ruskich²⁰.

Według ukraińskiego politologa Mychajły Pohrebyńskiego, kluczowy w zacieśnianiu więzi między Rosją a Ukrainą jest faktor prawosławnej cerkwi. Pohrebynskyj przekonany jest, że wraz z wybraniem na stanowisko patriarchy Cyryla Gundiajewa, proces zbliżenia rosyjskiej cerkwi (Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego) i Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej już nie da się powstrzymać:

Dzisiaj Rosja niby magnes stara przyciągnąć ku sobie narody prawosławne. Przy Cyrylu ten magnes stał się silniejszy (...) Czy jest w tym element polityczny? Oczywiście, że jest. Element ten związany jest z pragnieniem elit politycznych Rosji, aby wzmocnić fundamenty jedności²¹.

¹⁸ Юрий Цыбин. Митрополит Агафангел: русские должны объединиться вокруг Путина <http://newsland.com/news/detail/id/878912/> [dostęp 14.10.2012]

¹⁹ Главный одесский идеолог концепции „Русского мира” празднует день рождения. <http://hrabro.com/18369> [dostęp 14.10.2012]

²⁰ Александр Чаленко: никакой „Украины” и „украинской нации” на берегах Днепра не существует в реальности. Политический обозреватель ответил на вопросы читателей РИА „Новый Регион”. <http://www.nr2.ru/kyev/333566.html> [dostęp 14.10.2012]

²¹ Петр Шуканнов. Русский мир вам. Что показал визит Кирилла. http://news.liga.net/articles/politics/706642-russkiy_mir_vam_chno_pokazal_vizit_kirilla.htm [dostęp 14.10.2012]

Dyskusje terminologiczne

Właśnie wokół postulatów wygłaszanych przez ludzi kościoła – przede wszystkim patriarchy Cyryla, który kilka razy do roku odwiedza Ukrainę – toczą się ukraińskie dyskusje o *russkim mirze*. Ukraińcy spierają się na temat samego pojęcia *russkowo mira*. Podkreślić należy, że termin ten nie ma jednoznacznego poparcia nawet w prorosyjskich środowiskach. Uczestnicy dyskusji zorganizowanej w 2010 r. w Kijowie przez „Towarzystwo prawosławnych Ukrainy” („Общества православных мирян Украины”) doszli do wniosku, iż termin *russkij mir*, zaproponowany przez patriarchę Cyryla, ze względu na sytuację polityczną nie zawsze może być odpowiednio odbierany na Ukrainie. Niektórzy uczestnicy dyskusji proponowali zmianę terminu *russkij mir* na *słowiański mir*, bowiem

część ludności na Ukrainie ze względu na swe poglądy polityczne może z rezerwą odnieść się do pojęcia *russkij mir*²². Jednak – po tym jak Natalia Witrenko (polityk o radykalnych lewicowych poglądach) z taka inicjatywa nie zgodziła się – odpowiedniej uchwały nie przyjęto. Witrenko powiedziała, że do słowiańskiego świata formalnie można by odnieść Polskę, Czechy, Słowację, czyli kraje NATO i UE. Natomiast – stwierdziła Witrenko – w *russkim mirze* chodzi przede wszystkim o Rosję, Ukrainę i Białoruś, czyli kraje, gdzie mieszkają „ruscy ludzie”²².

O terminologicznej dwuznaczności pojęcia *russkij mir* mówi profesor historii Petro Tołoczko, uważny na Ukrainie przez środowiska narodowe za rusofila. Twierdzi on, że orędzia patriarchy Moskiewskiego były źle odebrane przez część elit ukraińskich, dlatego że pojęcie „ruskij” tłumaczą one jako rosyjski, a tak naprawdę chodzi o różne pojęcia. Wobec Rusi Kijowskiej i współczesnej Rosji w języku rosyjskim wykorzystywany jest ten sam przymiotnik – *русский*. Tymczasem – twierdzi Tołoczko – *русский* odnośnie słowa *Русь* (Ruś) nie jest tożsamy z *русский* odnośnie słowa *Россия* (Rosja). Tołoczko proponuje – wbrew zasadom rosyjskiej gramatyki – pisać przymiotnik *русский* utworzony od słowa *Русь* przez jedno *с*.

Takie terminologiczne rozróżnienie jest bardzo ważne – podkreśla Tołoczko – celem uniknięcia dwuznaczności pojęć, tak jak to miało miejsce w przypadku wystąpienia patriarchy Cyryla²³. Do pojęcia *russkij mir* Tołoczko proponuje „bardziej neutralny synonim” – „Wschodniosłowiański Prawosławny Świat”²³.

O randze tej terminologicznej dyskusji świadczy fakt, że próbowano się nią zająć w parlamencie ukraińskim. 5 listopada 2010 r. poseł Wadym Kolesnyczenko zarejestrował w Radzie Najwyższej projekt uchwały *Uściślenie aparatu pojęciowego języka dokumentów państwowych organów władzy, sądownictwa i in. (w sprawie rozróżnienia przy-*

²² Евгений Андреев. Термин «русский мир», предложенный патриархом Кириллом, вызвал споры на Украине. <http://www.nr2.ru/kyev/285541.html>

²³ П. Толочко. «Русский мир» и Украина. «Еженедельник 2000». <http://2000.net.ua/2000/forum/puls/80885> [dostęp 14.10.2012]

miotników „руський” (ruski) i „російський” (rosyjski). Swoją inicjatywę polityk uzasadnił tym, że przymiotnik „руський” wywodzi się z ruskiej kultury, zakorzenionej w dziedzictwie dawnej Rusi Kijowskiej. Wówczas media ukraińskie oskarżyły Kolesnyczenkę o próbę zmiany słowa „Ukrainiec” na „Ruski”.

Stosunek władz ukraińskich do koncepcji *ruskowo mira* dobrze obrazuje stanowisko ministra oświaty i nauki Dmytra Tabacznyka. We wrześniu 2012 w wywiadzie dla popularnej telewizji ukraińskiej powiedział on, że związek Rosji i Ukrainy powinien stać się cywilizacyjnym wyborem Ukrainy.

Ruś to dla mnie nie tylko dawna nazwa naszej ziemi, dla mnie to swoista abrewiatura – rosyjsko-ukraińska wspólnota (содружество).

Tabacznyk twierdzi, że właśnie taka wspólnota powinna stać się wspólną rosyjsko-ukraińską odpowiedzią na cywilizacyjne wyzwania trzeciego tysiąclecia²⁴. Według Tabacznyka, jeżeli Ukraina nie pójdzie tą drogą, to czeka ją smutny los:

Jeśli to się nie stanie, to czeka nas smutna przyszłość, tak jak to się stało z ginącą na naszych oczach cywilizacją, która powstała najpierw na fundamentach chrześcijaństwa, a kończy się zakazywaniem chrześcijańskich symboli, propagowaniem sodomii, eutanazji oraz juwenalnym rujnowaniem instytucji rodziny.

Polityczna technologia, mitologema narzucana zewnątrz?

258

Promocja *ruskowo mira* na Ukrainie naraziła się na ostrą krytykę ze strony Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Patriarchatu Kijowskiego. Patriarcha tego kościoła Filaret (Denysenko) uważa, że wizyty moskiewskiego patriarchy Cyryła na Ukrainie to nie są wizyty arcybiskupa tylko wojaże polityczne, celem których jest promocja koncepcji tak zwanego *ruskowo mira*. Patriarcha podkreśla, że głowa Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego ma za zadanie zjednoczenie Rosji, Białorusi oraz Ukrainy w jedną przestrzeń duchową:

Pod tym pięknym szyldem – twierdzi patriarcha Filaret – kryje się imperialna idea pozbawienia Ukrainy swojej państwowości i niezależności²⁵.

Z kolei w opinii polityków ukraińskich z tak zwanego obozu proeuropejskiego (czy bylego pomarańczowego) koncepcja *ruskowo mira* to nic innego jak polityczna technika Kremla, skierowana przeciwko państwowości ukraińskiej. Mówi o tym m. in. Wałentyn Nalywajczenko, jeden z liderów opozycji ukraińskiej, były szef Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w okresie prezydentury Wiktora Juszczenki. Na zjedzie opozycyjnej partii Nasza Ukraina (2010 rok) nawoływał:

²⁴ <http://novosti-n.mk.ua/ukraine/read/39372.html> [dostęp 14.10.2012]

²⁵ Філарет просить Кирила пригримати язик за зубами під час візиту в Україну. <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/1/518841/> [dostęp 14.10.2012]

Proponuję powstrzymać bardzo niebezpieczny dla naszej państwowości projekt, który się nazywa sowok, szowinizm, i tak zwany, sztucznie stworzony *russkij mir*.

Nalywajczenko jest przekonany, że powstrzymując „sztucznie narzucane, cudze, inspirowane z zewnątrz mitologemy lub agresje” można obronić każdego obywatela²⁶.

Wiele krytycznych wystąpień opozycyjnych polityków ukraińskich pod adresem *russkowo mira* pojawiło się po przyjęciu przez Radę Najwyższą ustawy o językach regionalnych, na skutek której język rosyjski uzyskał status oficjalnego w południowo-wschodnich regionach kraju. Opozycjoniści twierdzą, że kontrowersyjna ustawa to milowy krok w realizacji projektu *russkij mir* na Ukrainie. Były prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko oznajmił, że dzisiejsze władze ukraińskie – które inicjowały i poparły ustawę językową – nie są samodzielnym graczem na scenie politycznej, a jedynie wykonują jedną z drugorzędnych ról w dużej kremłowskiej grze, która polega na rozwijaniu *russkowo mira*²⁷.

Na początku 2013 r. na Ukrainie szeroko komentowano rozporządzenie Prezydenta Federacji Rosyjskiej Włodzimierza Putina o przyznaniu rosyjskiej państwowej nagrody – Medalu Puszkina – ukraińskim politykom Wadymowi Kolesnyczenko oraz Sergejowi Kiwałowowi za „wielki wkład w popularyzację i rozpowszechnianie języka rosyjskiego za granicami Rosji”. Pisząc o tym wydarzeniu, media ukraińskie podkreślały, że to właśnie ci dwaj politycy mieli największy wkład w przyjęcie na Ukrainie „skandalicznej” ustawy językowej²⁸.

Russkij mir jest stałym tematem wystąpień ukraińskich intelektualistów promujących idee europejskiej integracji Ukrainy. Twierdzą oni, że realizacja koncepcji *russkowo mira* w kraju nad Dnieprem zagraża europejskim aspiracjom Kijowa, cofa Ukrainę w przeszłość.

Historyk i politolog Ołeksij Harań podkreśla:

Niebezpieczeństwo promowanego przez Moskwę *russkowo mira* polega na tym, że ów *russkij mir* przeciwstawia się całemu pozostałemu światu. Rosyjski Kościół Prawosławny uważa, że świat zachodni gnije. Jest to próba przekonania obywateli, że *russkij mir* jest lepszy, że to szlak najbardziej prawidłowy, który doprowadzi nas do świetlanej przyszłości. Ale przecież to nieprawda. Coś podobnego słyszeliśmy na przestrzeni długich lat w czasach ZSRR, ale jednak nie zobaczyliśmy ani świetlanej przyszłości, ani lepszego życia²⁹.

Z kolei politolog Kostantyn Matwijenko pyta się:

²⁶ Михайло Глуховський. Наливайченко призвал остановить „русский мир”. <http://www.delfi.ua/news/daily/society/nalivajchenko-prizval-ostanovit-russkij-mir.d?id=1236115> [dostęp 14.10.2012]

²⁷ Ющенко говорит, что Кремль начал развать „русский мир» в Украине. <http://rus.newsru.ua/ukraine/05sep2012/develop.html> [dostęp 14.10.2012]

²⁸ Путин наградила Колесниченко и Кивалова <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/02/19/6983850/> [dostęp 24.02.2013]

²⁹ Петр Шуканнов. Русский мир вам. Что показал визит Кирилла. http://news.liga.net/articles/politics/706642-russkiy_mir_vam_chno_pokazal_vizit_kirilla.htm [dostęp 14.10.2012]

Na czym polega niebezpieczeństwo koncepcji *russkowo mira*?³⁰. I odpowiada: „Nie na tym, że odbudowuje ona imperialną przestrzeń. (...) *Russkiej mir* cofa kraje do bardzo archaicznych relacji społecznych”. Za przykład negatywnych dla Ukrainy skutków *russkowo mira* politolog podaje wszechobecną korupcję. Przecież źródła korupcji na Ukrainie – twierdzi Matwijenko – są w biurokracji rosyjskiej, znanej jeszcze z „Rewizora” Gogola. Pogarda ukraińskiego biurokraty do obywatela jest również rodem z przeszłości – podkreśla Matwijenko. Przypomina, że w Imperium Rosyjskim i ZSRR 80 procent ludności było niewolnikami. Sugeruje, że tego samego Ukraińcy mogą spodziewać się od *russkowo mira*³⁰.

Podobieństw między koncepcją *russkowo mira*, oficjalnie propagowaną we współczesnej Rosji a imperialną ideologią byłego Rosyjskiego Imperium, doszukuje się dziennikarz Walerij Semywołos. *Russkiej mir*, według niego, „to tylko pomniejszona do rozmiarów trzech państw – Rosji, Białorusi, Ukrainy – modyfikacja panslawizmu”³¹.

Próby elit rosyjskich zaszczepienia na Ukrainie idei *russkowo mira* spowodowane są wewnętrznym rosyjskim kryzysem tożsamości – taka myśl przewija się w wystąpieniach ukraińskich intelektualistów Serhija Tarana i Oksany Pachłowskiej. Taran twierdzi, że obecnie tożsamość rosyjska znalazła się w kryzysie. Podkreśla on, że Ukrainę z *russkim mire* łączy jedynie przeszłość, natomiast

[...] u nas niema żadnej wyraźnie artykułowanej przyszłości”. Narzucana Ukrainie przez Rosję identyczność cywilizacyjna jest wewnętrznie niespójna – mówi Taran – ponieważ wielu ludzi na Ukrainie zupełnie nie czuje się Rosjanami. Prawdziwy kryzys rosyjskiej tożsamości cywilizacyjnej polega na tym, że Rosja nie ma spójnej wizji przyszłości. „Czym – pyta się ukraiński intelektualista – przyszłość w *russkim mirze* jest lepsza niż w UE?”³²

Zdaniem Oksany Pachłowskiej kryzys rosyjskiej tożsamości polega na próbach łączenia wzajemnie zaprzeczających się koncepcji rozwoju cywilizacyjnego. Rosja jako *russkiej mir* i Rosja jako Euroazja niszczą jedna drugą. Niekierowane (lub źle ukierunkowane) nagromadzenie identyczności skutkuje ich uproszczeniem, zamianą niepojednywanych tożsamości, abstrakcyjną retoryką immanentnej „wielkości” Rosji, która się rozbija o dramatyczne społeczne realia. Na skutek tego w kulturze, twierdzi Pachłowska, panuje absolutny aksjologiczny chaos, moralna dezorientacja:

Rosja jako „i Europa i Azja” w niebezpiecznych proporcjach łączy gorsze cechy obu cywilizacji. Dlatego lekko jest zamieniać konkretne kulturowe treści odnoszące się do tożsamości globalnymi, lecz pustymi frazesami³³.

³⁰ Віталій Портніков. Візити Кирила все менше потрібні Україні і УПЦ (МП). <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24658851.html> [dostęp 14.10.2012]

³¹ Валерій Семівонос. Панславизм – депо з історії питання. <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/04/8/6088921/> [dostęp 14.10.2012]

³² С. Таран, Мова для «язикоговорящих». <http://www.pravda.com.ua/articles/2012/08/8/6970425/> [dostęp 14.10.2012]

³³ О Пахльовська, «Страна рабов, страна господ», «День», 8 червня 2012. <http://www.day.kiev.ua/ak/article/nota-bene/strana-rabov-strana-gospod> [dostęp 14.10.2012]

Z kolei publicysta, były dysydent Iwan Hwat' dosadnie mówi o tym, że *russkiej mir* to dostosowana do teraźniejszości „wyciągnięta z naftaliny” koncepcja pskowskiego mnicha Filofieja „Moskwa – trzeci Rzym”³⁴.

Russkiej mir – to więcej niż rewanż rosyjskiego języka i kultury – reasumuje opiniotwórczy tygodnik „Тиждень” – więcej niż ambicje Rosji stania się wielkim imperium (...) Przede wszystkim mamy do czynienia z elastyczną i przemyślaną technologią poszerzania wpływu pewnej grupy, która utożsamia swoje interesy i spojrzenie na świat z narodowym interesem Rosji. (...) *Russkiej mir* – to koncepcja technologiczna, która odpowiada wymogom czasu, która zjednoczyła rosyjskich państwowych i kulturowych działaczy oraz struktury komercyjne³⁵.

O tym, że *russkiej mir* to kompleksowa technologia polityczna Kremla przekonany jest publicysta Jewhen Sereda. Twierdzi on, że zadaniem tej technologii jest ustanowienie władzy Kremla na postradzieckiej przestrzeni nie tylko poprzez polityczne wpływy, lecz i socjalno-psychologiczne i duchowo-kulturowe spekulacje³⁶.

Coraz częściej kwestia *russkowo mira* staje się tematem rozmów nie tylko pewnych grup intelektualistów, czy elit politycznych kraju, lecz przedmiotem dyskusji szerszych warstw społeczeństwa ukraińskiego. Szczególnie można to zauważyć w okresie kampanii wyborczych – jak na przykład do parlamentu ukraińskiego jesienią 2012 r. Dla sił politycznych odwołujących się do tak zwanej stabilności czasów sowieckich, braterstwa rosyjsko-ukraińskiego, *russkiej mir* jest gwarantem spokojnej przyszłości, który może uchronić Ukrainę przed nacierającą z Zachodu domniemaną demoralizacją, różnego rodzaju kryzysami. Natomiast w opinii partii proeuropejskich, realizacja projektu *russkowo mira* na Ukrainie grozi jej cofnięciem w procesie rozwoju społeczno-politycznego oraz gospodarki rynkowej. Przykładem takiego myślenia prozachodnich sił politycznych może być program wyborczy Lidii Kotelak., kandydatki Zjednoczonej opozycji w Złoczowskiem okręgu wyborczym: „Mamy dzisiaj przed sobą dwie drogi: albo ukraińskiej Ukrainie być, albo czeka nas *russkiej mir*”³⁷.

Wnioski

W ciągu ostatnich kilku lat, szczególnie po 2010 r. temat *russkowo mira* stał się na Ukrainie jednym z najgorętszych w dyskusjach o przyszłości tego kraju. Po-

³⁴ I. Гват'є. Росію накриває „православний сталінізм». <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24727087.html> [dostęp 14.10.2012]

³⁵ П. Охотін. «Рускій мір» як технологія. «Тиждень», 29 серпня 2011. <http://tyzhden.ua/World/29591> [dostęp 14.10.2012]

³⁶ Є. Серєда. Що таке „руській мір” насправді, і як він розколює Україну. http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?shho_take_ruskij_mir_naspravdi_i_yak_vin_rozkolyuye_ukrayinu_prikلامي_ostannih_podiy&objectId=1247741 [dostęp 14.10.2012]

³⁷ Л. Котєляк: „Моя ідеологія – не зрадити виборця”. <http://newsper.net/ua/article/region/3/theme/6?id=1432794&date=2012-10-17> [dostęp 20.10.2012]

rusza się w nich kwestie tożsamości cywilizacyjnej narodu ukraińskiego, jego miejsca w globalizującym się świecie.

Biorą w nich udział przedstawiciele największych kościołów, partii politycznych, opiniotwórcze media. W znacznej mierze dyskusje te spowodowane są wypowiedziami głowy Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego patriarchy Cyryla podczas jego wizyt na Ukrainę, w których kategorycznie stwierdza przynależność Ukrainy do *rusckowo mira*. Koncepcja *rusckowo mira* wspierana jest na Ukrainie przez organizacje współpracujące z rosyjską Fundacją Ruskiej Mir, intelektualistów ze środowisk skupionych wokół tych organizacji, a także przez przedstawicieli obecnie rządzącej na Ukrainie ekipy i część duchowieństwa z Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Patriarchatu Moskiewskiego. Zwolennicy idei *rusckowo mira* na Ukrainie odwołują się do ruskiej przeszłości kraju, która – ich zdaniem – jest niewątpliwym argumentem przemawiającym za przynależnością Ukrainy do ideologicznej ruskiej wspólnoty. W wypowiedziach tak duchowieństwa jak i osób świeckich, o tym, że Ukraina jest integralną częścią *rusckowo mira* pojawiają się elementy mistycyzmu i mesjanizmu, tezy o specjalnej misji *rusckowo mira* we współczesnym świecie jako ostoji moralności i chrześcijaństwa. W opinii tych środowisk *ruskiej mir* jest jedyną możliwą alternatywą dla rozkładających morale ukraińskiego społeczeństwa wpływów świata zachodniego.

262

Z kolei przeciwnicy *rusckowo mira*, przedstawiciele konkurujących z rosyjskim prawosławiem kościołów, politycy orientacji proeuropejskich podkreślają mglistość i niespójność koncepcji, twierdzą, że jest ona technologia polityczną Kremla, mającą na celu odrodzenie imperialnej potęgi Rosji. Tak zwolennicy jak przeciwnicy koncepcji *rusckowo mira* na Ukrainie zgadzają się często w jednej kwestii – że samo pojęcie *ruskiej mir* jest niejednoznaczne i wywołuje na Ukrainie kontrowersje.

Podkreślić należy, że debaty na temat kontrowersyjnej koncepcji spowodowały ożywienie ukraińskich dyskusji na temat dalszych dróg rozwoju cywilizacyjnego tego kraju. Jednym z owoców tych debat stało pojawienie się koncepcji Ukraińskiego Świata – wspólnej „przestrzeni geopolitycznej” Ukraińców świata. Tak podczas wizyty w Polsce w maju 2012 r. Głowa Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego w odpowiedzi na pytanie ukraińskiego tygodnika w Polsce o tym czy muszą Ukraińcy bać się *rusckowo mira* mówił, że zamiast bać się rosyjskiej ekspansji Ukraińcy powinni pomyśleć o budowaniu ukraińskiego świata³⁸.

Bibliografia

Андреев Е., Термин «русский мир», предложенный патриархом Кириллом, вызвал споры на Украине. <http://www.nr2.ru/kiiev/285541.html>

³⁸ Предстоятель УГКЦ Святослав Шевчук: Историчну пам'ять українців і поляків оздоровить взаємне прощення, „Наше слово”, №25, 17 червня 2012 року

- Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира* <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html> [dostęp 14.10.2012]
- Гвань И., *Росію накриває „православний сталінізм»*. <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24727087.html> [dostęp 14.10.2012]
- Главный одесский идеолог концепции „Русского мира” празднует день рождения, <http://brabro.com/18369> [dostęp 14.10.2012]
- Глуховский М., *Наливайченко призвал остановить „русский мир”*. <http://www.delfi.ua/news/daily/society/nalivajchenko-prizval-ostanovit-russkij-mir.d?id=1236115> [dostęp 14.10.2012]
- Гулевич В., *Украинство – наиболее вредоносная идеологическая инъекция американо-славизма в тело Русского мира*. http://www.odnako.org/blogs/show_12504/ [dostęp 14.10.2012]
- Единое Положение о Координационных Советах организаций российских соотечественников*, <http://vksors.org.ua/polozhenie> [dostęp 14.10.2012]
- Ігумен Філіпп (Рябых), *С чего начинается Русский мир, а с чего Римский? (РПП)*, <http://religions.unian.net/ukr/detail/6155> [dostęp 14.10.2012]
- Интерв'ю Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Кирила українським тележурналістам*, <http://www.patriarchia.ru/ua/db/text/1223637.html> [dostęp 14.10.2012]
- Котеляк Л., *„Моя ідеологія – не зрадити виборця”*. <http://newsper.net/ua/article/region/3/theme/6?id=1432794&date=2012-10-17> [dostęp 20.10.2012]
- „Культурные доминанты Русского мира”. Стенограмма заседания круглого стола*, <http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/analytics/tables/news0003.html> [dostęp 14.10.2012]
- Манифест (Политический клуб „Альтернатива”*, <http://www.politforums.ru/ukraine/1319540018.html> [dostęp 14.10.2012]
- Мельник В., *О расколе и богословии... митрополита Агафангела*. <http://www.religion.in.ua/main/daycomment/2615-o-raskole-i-bogoslovii-mitropolita-agafangela.html> [dostęp 14.10.2012]
- Никонов В., *Слово главного редактора, „Стратегии России”, 2007, №7* http://sr.fondedin.ru/new/fullnews_arch.php?archive=1185275035&subaction=list-archive& [dostęp 14.10.2012]
- Охотін П., *«Рускій мір» як технологія. «Тиждень», 29 серпня 2011*. <http://tyzhden.ua/World/29591> [dostęp 14.10.2012]
- Пахльовська Оксана, *«Страна рабов, страна господ», «День», 8 червня 2012*. <http://www.day.kiev.ua/uk/article/nota-bene/strana-rabov-strana-gospod> [dostęp 14.10.2012]
- Передвиборна програма партії „Руський Блок”*. <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=268604> [dostęp 14.10.2012]

- Портніков Віталій, *Візити Кирила все менше потрібні Україні і УПЦ (МП)*. <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24658851.html> [dostęp 14.10.2012]
- Предстоятель УГКЦ Святослав Шевчук: Історичну пам'ять українців і поляків оздоровить взаємне прощення, „Наше слово”, 2012, nr 25
- Путин наградил Колесниченко и Кивалова, <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/02/19/6983850/> [dostęp 24.02.2013]
- Святейший Патриарх Кирилл выступил на открытии IV Ассамблеи Русского мира <http://www.patriarchia.ru/db/text/1310928.html> [dostęp 14.10.2012]
- Середа Євген, *Що таке „руський мір” насправді, і як він розколює Україну*. http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?shho_take_ruskiy_mir_naspravdi_i_ya_k_vin_rozkolyuye_ukrayinu_prikлади_ostannih_podiy&objectId=1247741 [dostęp 14.10.2012]
- Семиволос Валерій, *Панславізм – децю з історії питання*. <http://www.pravda.com.ua/columns/2011/04/8/6088921/> [dostęp 14.10.2012]
- Таран С., *Мова для «язикоговорящих»*. <http://www.pravda.com.ua/articles/2012/08/8/6970425/> [dostęp 14.10.2012]
- Толочко Петр, *«Русский мир» и Украина*. «Еженедельник 2000». <http://2000.net.ua/2000/forum/puls/80885> [dostęp 14.10.2012]
- <http://novosti-n.mk.ua/ukraine/read/39372.html> [dostęp 14.10.2012]
- Філарет просить Кирила притримати язик за зубами під час візиту в Україну, <http://www.pravda.com.ua/news/2010/07/1/5188411/> [dostęp 14. 10. 2012]
- Цыбин Ю., Митрополит Агафангел: русские должны объединиться вокруг Путина <http://newsland.com/news/detail/id/878912/> [dostęp 14.10.2012]
- Чаленко Александр: никакой „Украины” и „украинской нации” на берегах Днепра не существует в реальности. Политический обозреватель ответил на вопросы читателей РИА „Новый Регион”, <http://www.nr2.ru/kyev/333566.html> [dostęp 14.10.2012]
- Шуклинов Петр, *Русский мир вам. Что показал визит Кирилла*. http://news.liga.net/articles/politics/706642-ruskiy_mir_vam_что_pokazal_vizit_kirilla.htm [dostęp 14.10.2012]
- Щедровицкий П., *Русский мир и транснациональное русское*. <http://shh.neolain.lv/seminar14/vtor.alm.chedrov.htm> [dostęp 14.10.2012]
- Ющенко говорит, что Кремль начал развать „русский мир» в Украине, <http://rus.newsru.ua/ukraine/05sep2012/develop.html> [dostęp 14.10.2012].